

Stručni rad

ŠIRENJE EKOLOŠKE SVIJESTI U NASTAVI SLOVENSKOG JEZIKA U SREDNJOJ ŠKOLI

Vesna Sever

Srednja škola Slovenska Bistrica

Sažetak

Nastavni plan za slovenski jezik u gimnaziji i u srednjem strukovnom programu ne predviđa konkretne sadržaje pomoću kojih bismo kod učenika širili ekološki način razmišljanja i ponašanja. Spektar literarnih tekstova u nastavi književnosti daje samo polazišta za interpretaciju povezanu sa širenjem ekološke svijesti i ekološkog ponašanja. Više je mogućnosti u nastavi jezika. Kod analize neknjiževnog teksta moguće je odabrati tekstove ekološke tematike, a na kraju analize učenici pišu i tekstne vrste povezane s ekološkim događajima. Za nastavu jezika dana su dva primjera polaznog teksta za analizu neknjiževnog teksta s ekološkom tematikom i s polaznim točkama za poticanje ekološke svijesti. Opisani su i konkretni primjeri ekološkog ponašanja u vezi s gramatikom, i to učenje sintakse i tvorba tekstne vrste „Predstavljanje postupka“ u kombinaciji sa šivanjem perivih zaštitnih maski. Drugi konkretni primjer ekološkog ponašanja jest osmišljavanje precikliranog proizvoda i snimanje reklamnog teksta koji je i obvezna tekstna vrsta u nastavi slovenskog jezika u gimnazijskom i srednjem strukovnom programu.

Ključne riječi: širenje ekološke svijesti, širenje vrijednosti, recikliranje, precikliranje, primjeri ekološkog ponašanja i osviještenosti, nastava slovenskog jezika u srednjoj školi.

1. Uvod

Što je zajedničko nastavi slovenskog jezika i ekologiji? Premda na prvi pogled taj predmet u školi nije izravno povezan s ekologijom, poticanje vrijednosti, uvjerenja i svijesti o ekologiji unutar njega iznimno je važno. Što više mladi slušaju o toj temi, brže je internaliziraju i počinju se ekološki ponašati jer im takav način života postaje dobra navika. Posebno ako u ekološkim projektima unutar predmeta i sami aktivno sudjeluju.

2. Nastava slovenskog jezika i širenje ekološke svijesti

2.1. Nastava književnosti i širenje ekološke svijesti

U nastavnom planu za gimnaziju i srednje strukovne škole nema konkretnoga ekološkog sadržaja povezanog s književnošću. Ali unatoč svemu, uz vješto vođenje i interpretaciju literarnih tekstova s učenicima u razredu (ili na daljinu) učitelj materinskog jezika koji je i sam ekološki osviješten to može postići. Takvi su tekstovi na primjer Biblija, Adam i Eva; Dante, Božanska komedija; Cervantes, Don Quijote; Hemingway, Kome zvono zvoni?; Sartre, Iza zatvorenih vrata; Kovič, Južni otok...

2.2 Nastava jezika i razvijanje ekološke osviještenosti

Na prvi pogled ni nastava jezika u slovenskom jeziku ne nudi mogućnost za razvijanje ekološke svijesti jer konkretnih sadržaja iz tog područja također nema u nastavnom planu. Ali unatoč svemu, nastava jezika dopušta uvođenje ekoloških tekstova, ponajprije kod analize neknjiževnog teksta, što učenici kasnije moraju pisati i na općoj ili strukovnoj maturi. Mogućnost za širenje ekološke svijesti postoji i kod obrade tekstnih vrsta. U prvom razredu gimnazije to je „Predstavljanje postupka“, a u drugom razredu „Reklamni tekst“. Takvi su sadržaji mogući i kod tekstnih vrsta kao što su publicističko izvješće, reportaža, službeni poziv, službena zahvala itd. Za te tekstne vrste potrebni su ekološki događaji, npr. akcija čišćenja,

razmjena odjeće, radionice precikliranja, predavanja o ekologiji itd. na temelju kojih učenici i pišu navedene tekstne vrste.

2.3 Primjeri dobre prakse u nastavi slovenskog jezika

2.3.1 Analiza neknjiževnog teksta s ekološkim sadržajem

Za učenike gimnazijskog programa i srednjega strukovnog obrazovanja u više od dvadeset godina podučavanja slovenskog jezika za polazne tekstove samoinicijativno sam birala tekstove ekološke tematike. Tako sam pokušala potaknuti mnogobrojne naraštaje učenika na ekološkije ponašanje. Pritom su nastali mnogobrojni primjeri analize polaznog teksta ekološke tematike koji u nastavku zadatka obrađuju sadržaje sa svih jezičnih razina, na primjer fonetike, morfologije, sintakse, tvorbe riječi, leksikologije, leksikografije i tekstnih vrsta.

Prvi primjer polaznog teksta jest tekst naziva „U smeću završi gotovo trećina hrane“ [7]. U tom tekstu učenici nisu samo rješavali zadatak iz jezika nego je tekao i vođeni razgovor o tome kako možemo, na primjer, kuhanu hranu ponovo upotrijebiti sljedeći dan u novom jelu. Učenike sam poticala i da redovito pregledavaju rok trajanja proizvoda u hladnjaku, odnosno da kreiranjem popisa za kupnju u trgovinama ili, još bolje, na ekološkoj tržnici, njihove obitelji kupuju samo ono što će kasnije stvarno i upotrijebiti, odnosno pojesti. Učenici su pisali i javni poziv na predavanje o odvojenom prikupljanju otpada u gradu Slovenska Bistrica.

Kao drugi primjer ekološkoga polaznog teksta navodim intervju Bernarda Nežmaha s Antonom Komatom, ekološkim ombudsmanom [1]. Tekst govori o tome da „poljoprivreda obvezuje čovjeka na poštovanje zakona prirode, a oni su snažniji od zakona industrije“. Današnje dobivanje hrane povezano je s posebno pohlepnom energetska sustavom. Anton Komat potiče recikliranje, proizvodnju kvalitetnijih proizvoda i posluživanje tako da se proizvede samo onoliko koliko priroda može obnoviti. U intervjuu je navedeno i da bi „zdravstveni sustav trebao bdjeti nad biološkom i kemijskom sigurnošću hrane jer ona danas najviše ugrožava čovjeka“. I na temelju tog polaznog teksta s učenicima sam razgovarala o načinima proizvodnje hrane te kako bismo mogli smanjiti potrošnju energije.

Kupnjom lokalnih proizvoda nešto bismo smanjili i nastanak emisija CO₂ jer bi ta hrana bez dugog prijevoza došla gotovo izravno s polja na tanjur. Govorili smo o recikliranju i ponovnoj uporabi predmeta koje bismo inače bacili i koji bi tako postali komunalni otpad. Na temelju tog teksta učenici su pisali tekstnu vrstu „Predstavljanje osobe“, i to predstavljanje Antona Komata, ekološkog ombudsmana.

2.3.2 Nastava slovenskog jezika na daljinu za vrijeme karantene (proljeće 2020.) – šivanje perivih zaštitnih maski povezano s nastavom jezika

Učenje gramatike u slovenskom jeziku za vrijeme karantene povezali smo sa šivanjem kirurških zaštitnih maski jer ih tada nije bilo moguće kupiti ni u ljekarnama niti putem interneta. Kasnije sam na internetskoj stranici SKC Ljubljana našla preporuke za izradu perive kirurške zaštitne maske [3]. I bolnice su pozivale krojačice da izrađuju i doniraju perive maske (60° C – 90° C) za pacijente posjetitelje jer je i njima nedostajalo maski za jednokratnu uporabu. Povezala sam na prvi pogled dvije nespojive aktivnosti – izradu zaštitne maske i gramatiku, odnosno tekstne vrste. Učenici prvih razreda gimnazije učili su tekstnu vrstu „Predstavljanje postupka“, a učenici trećih razreda sintaksu.

Slijedila sam upute za šivanje kirurških zaštitnih maski SKC-a Ljubljana [3] i tzv. FU maske [2] koja se upotrebljavala u bolnicama diljem svijeta. Poštovala sam njihove preporuke o uporabi materijala i načinu izvedbe.

Prvi razred gimnazije u nastavi jezika ima poglavlje „Tekstne vrste“ unutar kojeg se obrađuje „Predstavljanje postupka“. Učenicima sam pripremila detaljne upute i projekciju s fotografijama kako se šiva kirurška maska. Predstavila sam im svoj primjer šivanja s detaljnim fazama postupka. Zadatak sam im postavila u internetsku učionicu s bilješkom da izrade maske za sebe, a ako je moguće i za bližnje i ljude iz ranjivijih skupina. Tekstnu vrstu „Predstavljanje postupka“ učenici su učili pomoću konkretnog primjera šivanja i dizajniranja zaštitnih maski. Učenike sam potaknula na šivanje zaštitnih maski i od precikliranih materijala koje su imali kod kuće za vrijeme karantene. Maske su mogli izraditi i prema drugim ili njihovim originalnim krojevima.

Treći razred gimnazije u nastavnom planu ima poglavlje „Sintaksa“, zato sam učenicima upute za izradu maske preoblikovala u provjeru iz sintakse. Tako su u pojedinim rečenicama podcrtavali rečenične članove, određivali paratakse, zavisne rečenice itd. Primjeri iz teksta „Kako sašiti kiruršku masku“ bili su zapisani pravilnim redoslijedom i označeni drugom bojom. Svaka faza šivanja maske tako je postala polazna rečenica za jedan od zadataka iz sintakse kojim smo provjeravali znanje prije pismenog ocjenjivanja znanja. I učenici trećeg razreda šivali su, odnosno dizajnirali zaštitne maske za sebe, svoje bližnje i ljude iz ranjivih skupina.

Suradnici su me potaknuli da primjer predstavim javnosti. Kad sam novinarki Katji Treer s RTV SLO1 opisala svoja dva primjera podučavanja, pozvali su me u emisiju Dobro jutro uživo. Vrijeme emitiranja 8.30 [4]. Učenici su svojim proizvodima došli do vrlo originalnih rješenja. Unatoč zatvaranju neprehrambenih trgovina, putem interneta ili uporabom predmeta koje su imali kod kuće, na primjer, tkanina triko (majice kratkih rukava) došli do gumatica za praktičnije pričvršćivanje maske. Tako su primijenili tehniku precikliranja. Kasnije su na Slovenskom institutu za kvalitetu materijala počeli s testiranjima robe, zato smo počeli upotrebljavati inlet koji dvama slojevima osigurava 92-postotnu zaštitu od virusa i kao vanjski sloj dodali i pamučni popelin – Svijet metraže inlet br. 14810 [6]. Takva maska ekvivalent je troslojnoj kirurškoj maski. Uporabom perivih zaštitnih maski i istodobnom uporabom ekoloških sredstava za pranje u prvoj godini pandemije zasigurno smo prilično smanjili količinu otpada jer se kirurške maske u pravilu bacaju nakon dva sata uporabe. Troslojne perive zaštitne maske nešto se sporije navlaže od kirurških, a uz prianjajući kroj, dosljednu zamjenu, zadržavanje zaraznih čestica, pranje na više od 60° C i glačanje također postizemo odgovarajuću zaštitu, slično kao ekološki problematičnim troslojnim kirurškim maskama. Prianjajuća periva maska s takozvanim kljunom za lakše disanje uz tri sloja također nudi zaštitu od 82 % do 92 %. Naravno, perive maske općenito predstavljaju osnovnu barijeru ispred nosa onoga tko ih nosi, čime štite od širenja kapljica iz dišnih puteva [5].

2.3.3 Reklamni tekst za precikliran proizvod

U ovoj školskoj godini testirala sam svoju novu ideju da ekološki sadržaj uključim i u tekstnu vrstu „Reklamni tekst“. Učenike drugog razreda gimnazija potaknula sam da dizajniraju proizvod od predmeta koji bi inače završili u smeću. Pritom sam im objasnila što znače pojmovi recikliranje i precikliranje. Učenici su kao primjer u internetskoj učionici dobili nekoliko primjera precikliranih proizvoda, a istodobno i gradivo o tome koje su značajke reklamnog teksta. Povezali smo se i s interdisciplinarnim tematskim sklopom „Umjetnost“, tj. izbornim predmetom za drugi razred gimnazije. U sklopu tog predmeta učenici snimaju filmove. Kao krajnji proizvod tog miniprojekta nastao je filmić – reklama za preciklirani proizvod.

Učenici su snimili reklame za mnogobrojne preciklirane proizvode, npr.: košaru od reciklirane plastike izrađenu 3D pisačem; reklamu za tajanstvenog medvjedića – plišanu igračku u koju je umetnuta posuda za ulaganje u koju možemo staviti svoje tajne poruke ili predmete; stalak za olovke od otpadnih metalnih poluproizvoda; *Eco bag* vrećicu za kupnju sašivenu od majice kratkih rukava s unikatnim printom; Tompu – precikliranu vrećicu od ostataka robe iz tekstilne industrije nazvanu „suputnicom nas i Zemlje“.

3. Zaključak

Širenje ekološke svijesti i ponašanja moguće je i u nastavi slovenskog jezika iako u nastavnom planu za to nema predviđenih izravnih ekoloških sadržaja. Nastava jezika neknjiževnim tekstovima nudi više mogućnosti za širenje ekološke svijesti od nastave književnosti. Moguće je i konkretno iskustvo ekološkog ponašanja u okviru manjih projekata u nastavi. U vezi s precikliranjem, prema mojem dizajnu i idejama u Srednjoj školi Slovenska Bistrica odobren nam je i međunarodni projekt Erasmus + Mladi u akciji – razmjene mladih naziva Precikliram – saniram okoliš / *Overcycling – restoring the environment*. Koordinatorica projekta bit će prof. Simona Luetić.

4. Popis literature

- [1] B. Nežmah. Anton Komat – ekološki ombudsman. URL: <https://www.mladina.si/46326/anton-komat-ekoloski-ombudsman/> (26. 3. 2013.)
- [2] FU maske. URL: <https://freesewing.org/blog/facemask-frenzy/> (25. 3. 2020.)
- [3] Navodila za izdelavo kirurške maske. URL: https://www.kclj.si/dokumenti/maske_navodila1-merged.pdf (25. 3. 2020.)
- [4] Oddaja Dobro jutro. URL: <https://www.rtv slo.si/tv/razvedrilni/dobro-jutro/arhiv/posnetkov/624?4d=174684408#modal> (10. 4. 2020.)
- [5] Regulatorna obravnava zaščitnih mask. URL: <https://www.jazmp.si/2020/04/07/covid-19-regulatorna-obravnava-zascitnih-mask/> (15. 2. 2021.)
- [6] Testiranje blaga za zaščitne maske na Inštitutu Jožef Stefan. URL: <https://svetmetraze.si/blog-post/rezultati-testiranja-blaga-za-izdelavo-mask> (15. 2. 2021.)
- [7] V smeteh konča skoraj tretjina hrane. URL: https://www.slovak.si/files/626/Nedelo2013_03_17.pdf (20. 3. 2013.)